

МЕНЕДЖМЕНТ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ДОСЛІДЖЕННЯ СЕМАНТИКИ КАТЕГОРІЇ

© Ноджак Л.С., Лебедева О.О., 2007

Наведено трактування різних авторів щодо сутності категорій „менеджмент зовнішньоекономічної діяльності” та „міжнародний менеджмент”. Розглянуто принципові відмінності між цими поняттями. Запропоновано змістове тлумачення менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та міжнародного менеджменту. Суть міжнародного менеджменту полягає в управлінні транснаціональними корпораціями, на засадах врахування політичних, соціальних, культурних, економічних особливостей країн. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності трактується як конкретна функція управління, частина внутрішнього менеджменту, яка реалізується через загальні функції за допомогою формування методів менеджменту, з їх трансформацією в управлінські рішення з метою впливу на колектив працівників для виконання поставлених завдань та досягнення визначених цілей у сфері зовнішньоекономічної діяльності та підприємництва загалом.

The different interpretation to the main determination of such categories as the management of foreign economic activity and the international management are noted in this article. The principal differences of the interpretation are considered. The new formulation of the management of foreign economic activity and the international management has been proposed. The international management is a management of the transnational corporations bases on the political, social, cultural, economic peculiarities. The specific function, the part of the internal management which realizes through the general function, by the methods of management and their transformation to the resolution for the goal – directed influence on the group of workers for the carrying – out planed tasks and achievement targets in the foreign economic activity and business on the whole is a management of foreign economic activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Характерною рисою сучасного зовнішнього середовища є динамічні процеси глобалізації. Глобалізація зумовлює відкритість країн, лібералізацію національних режимів торгівлі та капіталопотоків, формування глобального фінансового ринку і всесвітньої інформаційної мережі та деякі інші аспекти, які впливають як один на одного, так і на міжнародну підприємницьку діяльність загалом. Процеси глобалізації зумовили те, що все більше країн не можуть розвиватися відособлено. Їх розвиток пропорційно залежить від розвитку світової економіки. Україна не є винятком, тому виникає необхідність обґрунтовано та цілеспрямовано використовувати світові тенденції на користь держави та окремих підприємств. На сьогодні Україна є активним учасником інтеграційних процесів. Все більше підприємств виходять на зовнішній ринок, здійснюють пошук іноземних партнерів, підписують договори, здійснюють експортно-імпорتنі операції. Тому постає проблема: як за допомогою адаптації власних зовнішньоекономічних інтересів до міжнародної економіки реалізувати конкурентоспроможні переваги національного товаровиробника.

Кожний менеджер розуміє, що будь-яка діяльність організації на внутрішньому чи на зовнішньому ринках обов'язково повинна бути продуманою, обґрунтованою. Для того, щоб вижити у світі конкуренції, суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності повинен бути оснащений принципово новими знаннями. Найдоцільнішим було б, передусім, зрозуміти суть процесу управління зовнішньоекономічною діяльністю. Це пояснюється тим, що існують значні особливості стосовно управління підприємствами, що ведуть діяльність у міжнародному масштабі.

Якщо питанню державного регулювання ЗЕД присвячено чимало наукових публікацій, то управління зовнішньоекономічною діяльністю висвітлено недостатньо. Майже усі публікації, що стосуються цієї тематики, по суті навіть не дають визначення менеджменту зовнішньоекономічної діяльності. Досить часто менеджмент зовнішньоекономічної діяльності ототожнюють з міжнародним менеджментом, не наголошуючи на принципових відмінностях цих категорій. Саме цим і зумовлена актуальність цієї теми.

Аналіз останніх джерел та публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Для вирішення питання про сутність менеджменту зовнішньоекономічної діяльності було проаналізовано спеціалізовану літературу, яка призначена саме для ознайомлення з таким видом управління. Багато авторів розуміють цей процес по-різному. Результати аналізу зведені у табл. 1 [1–4].

Таблиця 1

**Розуміння авторів трактування сутності
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності (МЗЕД)**

Джерела 1	Трактування менеджменту ЗЕД 2
Г.М. Дроздова. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2002 – 172 с.	МЗЕД – управління виробничо-господарською і комерційною діяльністю підприємства, пов’язаною з його виходом на зовнішній ринок, в зовнішнє міжнародне середовище з метою більш повного використання зовнішніх (міжнародних) факторів економічного росту (с. 9). МЗЕД – відносно самостійна частина загального (внутрішнього) управління підприємства, яка має свою суттєву специфічну мету, завдання, функції, закономірності, правила, норми, які треба знати і враховувати в практичній діяльності по управлінню ЗЕД (с. 10). МЗЕД – навчальна дисципліна, суть якої полягає у вивченні економічних і організаційних відносин, які складаються між господарськими суб’єктами різних країн в процесі організації і управління ЗЕД, закономірності формування різних систем управління ЗЕД, технології їх здійснення (с. 14).
А.М. Кандиба. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навч. підручник. – К.: Аграрна наука, 2004 – 208 с.	МЗЕД – галузь управлінських знань, що опосередковується і реалізовується у сфері економіки (с. 18). МЗЕД – комплексне дослідження і прогнозування процесів, що відбуваються на світовому ринку (с. 51). МЗЕД – прийняття відповідних рішень щодо купівлі – продажу, ціни і суми, умов поставок і якості товару, упаковки і маркування, повідомлення про відвантаження, платежів, претензій, відповідальності сторін, порядку вирішення спорів, форс-мажорних обставин, строку дії контрактів (с. 51) МЗЕД – постійно нова економічна наука, зумовлена загостренням міжнародних відносин, конкурентної кон’юнктури, дефіциту енергетичних та інших ресурсів (с.51).
О.А. Кириченко. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посібник. – К.: Видавництво „Фінансист”, 2000 – 635с.	МЗЕД – комплексне дослідження та моделювання міжнародного середовища у поєднанні з налагодженою взаємодією всіх підрозділів і посадових осіб організації/установи в інтересах продуктивного досягнення визначених зовнішньоекономічних стратегій (с. 24). МЗЕД – визначений процесом, що, насамперед, включає вивчення і проектування елементів міжнародного середовища: закордонних партнерів, рівня цін, митних правил, міжнародних норм і звичаїв та ін. (с. 25).
А.І. Кредісов. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник. – К., 1997 – 488 с.	Управління ЗЕД підприємства – розроблення ринкової стратегії фірм різних видів і форм власності; проведення маркетингових досліджень на зовнішньому ринку; укладання та виконання міжнародного контракту в комерційній діяльності; ціноутворення на зовнішньому ринку; засоби, кошти і форми платежів у міжнародних розрахунках; облік зовнішньоекономічних операцій (експорт та імпорт товарів); забезпечення транспортування вантажів у зовнішній торгівлі; страховий захист вітчизняних та зарубіжних учасників різноманітних форм міжнародного співробітництва. (с.31). Управління ЗЕД – наукова дисципліна, що ґрунтується на макроекономічних теоріях і, пов’язаних з ними, загальноекономічних концепціях розвитку світового господарства. (с. 15).

Найдетальніше питання менеджменту зовнішньоекономічної діяльності висвітлено у Г.М. Дроздової та О.А. Кириченка. Так Г.М. Дроздова відзначає, що це частина внутрішнього управління підприємством, яка має мету та завдання для її досягнення та реалізується через певні функції. Проте Г.М. Дроздова стверджує, що необхідно вивчати відносини між суб'єктами господарювання під час організування та управління зовнішньоекономічною діяльністю, хоча сам процес управління передбачає функцію організування. Г.М. Дроздова наводить ще одне визначення менеджменту зовнішньоекономічної діяльності (див. табл. 1), але воно не дає змоги зрозуміти сутність цього поняття, адже цілком очевидно, що під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємство виходить на зовнішній ринок для використання міжнародних факторів економічного зростання [1]. Проте автор не вказує основних мотивів та принципів, якими мотивується керівництво у разі використання цих факторів.

О.А. Кириченко під менеджментом зовнішньоекономічної діяльності розуміє планування міжнародної діяльності через аналіз зовнішнього середовища. Але в іншому визначенні він вказує на те, що управління зовнішньоекономічною діяльністю – аналіз, дослідження міжнародного середовища у взаємозв'язку усіх підрозділів підприємства, тобто МЗЕД – частина внутрішнього менеджменту [2]. Автор не звертає увагу на те, що зовнішньоекономічна діяльність хоч і здійснюється підприємством, але реальними виконавцями є працівники, котрих необхідно мотивувати. Крім того, не враховується процес контролювання та регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а йдеться переважно про планування та прогнозування зовнішньоекономічної діяльності.

Якщо Г.М. Дроздова та О.А. Кириченко в деяких аспектах зіставляють поняття зовнішньоекономічної діяльності та менеджменту, то А.М. Кандиба тлумачить менеджмент зовнішньоекономічної діяльності як знання у сфері економіки, незважаючи на те, що в цій сфері існують фінансові, кредитні та інші відносини, адже економіка – досить обширне поняття. Крім того, для автора управління зовнішньоекономічною діяльністю – дослідження та прогноз світового ринку вітчизняними підприємствами [2]. Але ці дослідження не сприятимуть самі по собі досягненню визначених стратегій. Тому необхідно організувати їхнє використання у діяльності підприємства та проконтролювати цей результат.

Аналогічно до О.А. Кириченка А.М. Кандиба не вводить у поняття менеджменту зовнішньоекономічної діяльності крім планування жодних інших функцій менеджменту. Хоч він і розуміє під МЗЕД процес прийняття відповідного рішення, але це рішення стосується лише окремої операції, оскільки передбачає обґрунтування умов контракту. А.М. Кандиба також справедливо стверджує, що менеджмент зовнішньоекономічної діяльності – нова економічна наука, яка зумовлена низкою причин [3], проте автор не зазначає її практичне значення для підприємства.

А.І. Кредісов вважає, що менеджмент зовнішньоекономічної діяльності ґрунтується на макроекономічних теоріях, пов'язаних з концепціями розвитку світового господарства. Проте такі теорії та концепції хоч і дають можливість прогнозувати через моделювання певну економічну ситуацію, нехай навіть і певну операцію, але все ж таки мають рекомендаційний характер, не пропонують конкретних способів, методів її вирішення. Також автор під менеджментом зовнішньоекономічної діяльності розуміє лише частину цього процесу – маркетинг у сфері зовнішньоекономічної діяльності (розроблення ринкової стратегії фірм; проведення маркетингових досліджень; ціноутворення на зовнішньому ринку), але не дає рекомендацій щодо інших складових цього поняття (виробничий, фінансовий менеджмент та менеджмент персоналу) [4].

Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності повинен ґрунтуватися, насамперед, на загальних принципах менеджменту, охоплювати всі функції, методи, управлінські рішення. Менеджмент – процес, який передбачає реалізацію відповідних функцій та використання методів менеджменту для прийняття ефективних управлінських рішень та забезпечення впливу на підлеглих [12]. Відповідно до цього і менеджмент зовнішньоекономічної діяльності є складовою загального менеджменту, що має свої особливості. Управління зовнішньоекономічною діяльністю – конкретна функція менеджменту, яка реалізується через загальні функції: планування зовнішньоекономічної діяльності організації; організування служб та підрозділів на підприємстві, які займаються цією діяльністю, та набір спеціалістів відповідної кваліфікації; мотивування працівників, що мають безпосереднє відношення до зовнішньоекономічної діяльності; контролювання результату діяльності у цій сфері та регулювання виявлених недоліків, збоїв, відхилень для забезпечення цілей зовнішньоекономічної діяльності.

Оскільки в літературних джерелах термін „менеджмент зовнішньоекономічної діяльності” часто ототожнюють з „міжнародним менеджментом”, то в табл. 2 наведені визначення авторів щодо сутності саме міжнародного менеджменту [3; 5–11].

Таблиця 2

Визначення авторів трактування сутності міжнародного менеджменту

Джерела	Трактування міжнародного менеджменту
1	2
Економічна енциклопедія. Том 2. – К.: „Академія”, 2001 – 846 с.	Міжнародний менеджмент – концепція управління ТНК, між культурні дослідження менеджменту та особливості їх практичного використання залежно від історичних та культурних умов країн базування (с. 305).
О.А. Кириченко. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : Навч. посібник. – К.: Видавництво „Фінансист”, 2000 – 635 с.	Міжнародний менеджмент – управління ТНК (с. 25).
В.Є.Куриляк. Міжнародний менеджмент. – Тернопіль : Карт – Бланк, 2004 – 208 с.	Міжнародний менеджмент – конструктивне вирішення питань, що виникають через інтернаціоналізацію підприємницької діяльності (с. 32).
С.Е. Пивоварова, Трасевич Л.С. Международный менеджмент. – СПб: Питер, 2001 – 576 с.	Міжнародний менеджмент – особливий вид менеджменту, основними цілями якого виступають формування, розвиток і використання конкурентних переваг фірми за рахунок можливостей ведення бізнесу в різних країнах і відповідного використання економічних, соціальних, демографічних, культурних та інших особливостей цих країн і міждержавна взаємодія (с. 28).
В.С. Білозубенко, О.В. Озаріна, А.А. Семенов за редакцією проф. Черняги. Міжнародний менеджмент. – К.: центр навчальної літератури, 2006 – 592 с.	Міжнародний менеджмент – система методів управління, спрямованих на формування, утримання, розвиток і використання конкурентних переваг різних країн з метою підвищення ефективності, стабільності, зміцнення і розширення позицій міжнародних компаній на світових ринках (с. 11).
Л.П. Гацька. Міжнародний менеджмент: Конспект лекцій. – Київ, Видавництво КНЕУ, 2000 // www.vuzlib.net	Міжнародний менеджмент – це процес застосування управлінських концепцій і інструментів у багатокультурному середовищі й одержання завдяки цьому додаткових переваг і економії часу.
І.О.Бочан, І.Р. Михасюк. Глобальна економіка. Підручник. – К.: Знання, 2007-402 с.	Міжнародний менеджмент – це управління, яке ґрунтується на ефективному процесі розширення міждержавних зв’язків, які виходять за межі державної юрисдикції, економіки, науки, нових технологій, інформатики (с. 87).
І.В. Багрова. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Підручник для вузів. – К.: Центр навчальної літератури, 2004 – 580 с.	Міжнародний менеджмент – дослідження, аналіз, оцінка зовнішнього та внутрішнього середовища бізнесу; процес налагодження комунікацій і прийняття рішень; функції управління (планування, організування, мотивація, контроль); групова динаміка і керівництво; ефективність діяльності підприємства (управління трудовими ресурсами, управління виробництвом). (с. 215).

Щодо визначення міжнародного менеджменту, то в економічній енциклопедії – це концепція управління ТНК – компанією, яка створена на основі капіталу національної компанії, але розташована і має сферу впливу у багатьох країнах світу [5]. Тому цілком зрозуміло, що це управління передбачає культурне дослідження менеджменту різних країн.

Якщо враховувати таке енциклопедичне визначення менеджменту, то в наукових працях найкраще його виклав О.А. Кириченко. За О.А. Кириченко міжнародний менеджмент – це управління ТНК [3].

Л.П. Гацька розглядає міжнародний менеджмент за змістом як менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. Вона зазначає про те, що це процес застосування управлінських концепцій і інструментів у міжнародному масштабі [9]. Тобто міжнародний менеджмент ґрунтується на таких принципах внутрішнього менеджменту, як і менеджмент зовнішньоекономічної діяльності.

С.Е. Пивоварова зазначає, що міжнародний менеджмент – особливий вид менеджменту, основним завданням якого є досягнення конкурентних переваг за рахунок міжнародного середовища. Проте автор не вказує спосіб досягнення таких переваг [7]. Аналогічна думка щодо міжнародного менеджменту і в В.Є. Куриляка: міжнародний менеджмент – конструктивне

вирішення питань [6]. Але не вказано інструменти їх вирішення. Адже вирішення таких питань на зовнішньому ринку відрізняється від вирішення на внутрішньому. Тобто незрозуміло, які з альтернативних видів методів (адміністративні, економічні, соціально-психологічні, технологічні) менеджер повинен формалізувати.

В.С. Білозубенко акцентує увагу на тому, що міжнародний менеджмент – система методів управління. Проте менеджмент – це не лише методи, а і функції, і комунікації [8].

Визначення І.О. Бочана міжнародного менеджменту взагалі не розкриває суті менеджменту. Автор стверджує, що це управління, що ґрунтується на ефективному процесі управління розширенням міжнародних зв'язків. Тому виходить, що міжнародний менеджмент – управління управлінням. Проте І.О. Бочан [10] не зазначає, що потрібно розуміти під „ефективним процесом”.

Найдокладніше трактуванням міжнародного менеджменту запропонувала І.В. Багрова. Вона вважає, що міжнародний менеджмент повинен передбачати дослідження, аналіз, оцінку зовнішнього та внутрішнього середовища бізнесу; що це процес налагодження комунікацій і прийняття рішень, функції управління. Але термін не враховує, що таке управління повинно ґрунтуватися на культурних особливостях країн-партнерів [11].

Визначення І.В. Багрової міжнародного менеджменту найкраще визначає менеджмент зовнішньоекономічної діяльності, оскільки воно передбачає налагодження комунікацій і прийняття рішень; функції управління (планування, організування, мотивація, контроль).

Проведені дослідження підтверджують той факт, що поняття менеджменту зовнішньоекономічної діяльності трактується неоднозначно і досить часто ототожнюється з міжнародним менеджментом. Питанню менеджменту зовнішньоекономічної діяльності присвячена монографія за редакцією Л.В.Батченко, яка складається з трьох розділів, в яких розглянуто проблеми організації зовнішньоекономічної діяльності, удосконалення механізму менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та напрямки розвитку зовнішньоекономічної діяльності, але жоден розділ не містить трактування менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, а лише окремі його елементи [13]. Аналогічно і питанню міжнародного менеджменту присвячено багато навчальної та спеціалізованої літератури, але у більшості джерел не має визначення цього поняття. В окремих джерелах під міжнародним менеджментом розуміють культурні особливості систем менеджменту таких країн, як США, Франція, Японія та ін. [14].

Цілі статті. З огляду на результати аналізу літературних джерел [1–11] ціллю дослідження є уточнення сутності категорій „менеджмент зовнішньоекономічної діяльності” та „міжнародний менеджмент” та визначення принципових відмінностей між ними.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для того, щоб визначити сутність менеджменту зовнішньоекономічної діяльності необхідно передусім враховувати зміст зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що існує як на території України, так і поза її межами [15, ст.1]. Тобто, це діяльність фізичних та юридичних осіб, об'єднань фізичних, юридичних та фізичних і юридичних осіб, спільних підприємств за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності. Крім того, Україна в особі її органів, місцевих органів влади та управління, в особі створених ними зовнішньоекономічних організацій, що беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності діють як юридичні особи. Тому такий вид діяльності розглядається на мікрорівні.

Зважаючи на поняття „господарська діяльність”, зовнішньоекономічна діяльність – будь-яка діяльність, зокрема підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних і нематеріальних благ, що виступають у формі товару, і здійснення над ними зовнішньоекономічних операцій.

Проте актуальність категорії менеджменту зовнішньоекономічної діяльності не потрібно обмежувати суто науковим призначенням, адже менеджмент зовнішньоекономічної діяльності – процес ефективного управління сучасним підприємством, яке прагне досягнути конкурентних переваг на зовнішньому ринку. В умовах глобалізації „Немає жодної галузі промисловості, яка була б поза впливом глобального змагання ... Навіть у галузях, орієнтованих на внутрішній ринок

глобальне змагання можливе” [6, с.28]. Отже, категорію „менеджмент зовнішньоекономічної діяльності ” потрібно розглядати з практичної точки зору.

З огляду на досить високу експортну частку у ВВП України, яка за 2000 – 2005 рр. зросла з 58% до 62,1% стратегічною метою менеджменту зовнішньоекономічної діяльності є реалізація порівняльних і конкурентних переваг та завоювання сталих ніш на світовому ринку [16, с. 67].

Активізація зовнішньоекономічних зв'язків загалом свідчить про зростання відкритості економіки. Це актуалізує проблеми управління зовнішньоекономічною діяльністю та вдосконалення організації механізмів його реалізації. Вся система управління потребує зваженого, ретельного планування, організування, мотивування працівників, контролювання процесу здійснення діяльності та регулювання відхилень для досягнення основних цілей зовнішньоекономічної діяльності. Практична спрямованість менеджменту зовнішньоекономічної діяльності полягає у раціоналізації системи прийняття рішень.

Досягнути цих результатів можна лише застосуванням відповідних ринковим умовам методів та підходів щодо управління підприємством. Сучасна теорія менеджменту для розв'язання цих задач володіє широким асортиментом засобів, але оскільки вітчизняна практика не має достатнього досвіду використання закордонних методів, то стикається з певними перешкодами, пов'язаними значною мірою з особливістю технологічного рівня та підготовки кадрів. Тому великого значення набуває питання вибору науковообґрунтованого управлінського рішення, як основи подальшого ефективного функціонування підприємства.

Прийняття рішень – основне завдання управлінців. Відповідно і для менеджменту зовнішньоекономічної діяльності вибір та прийняття альтернативних рішень повинен ґрунтуватися на подоланні невизначеності, що виникає на рівні аналізу діяльності підприємства. Особливо важливим для менеджера є виявлення суперечностей, конфліктних, ризикових проблем. На основі зібраної інформації та її аналізу приймається рішення, яке повинно забезпечити ефективне функціонування підприємства.

Оскільки менеджмент зовнішньоекономічної діяльності – управління на рівні підприємства, то цей вид менеджменту є невід'ємною частиною внутрішнього менеджменту. Тобто він ґрунтується на загальних принципах менеджменту: цілеспрямованість, ієрархічність, взаємозв'язок, системність, єдиновладдя. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності – конкретна функція, яка реалізовується через загальні функції менеджменту, тобто через види управлінської діяльності, які беруть участь в усіх управлінських процесах (планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання) .

Наведеним вище вимогам щодо такого виду управління найкраще відповідає визначення І.В. Багрової, хоч вона ототожнює його з міжнародним менеджментом (див. табл. 2).

Отже, менеджмент зовнішньоекономічної діяльності – конкретна функція управління, частина внутрішнього менеджменту, яка реалізується через загальні функції шляхом формування методів менеджменту, з їх трансформацією в управлінські рішення з метою впливу на колектив працівників для виконання поставлених завдань та досягнення визначених цілей у сфері зовнішньоекономічної діяльності та підприємництва загалом.

Щодо міжнародного менеджменту, то це – управління транснаціональними корпораціями, тобто значно ширше поняття ніж менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. Навіть самі слова „ міжнародний ” та „ зовнішній ” характеризують відмінність між поняттями. Зовнішня діяльність – діяльність, яка передбачає перетин митного кордону країни. Її можна здійснювати лише один раз або постійно. А міжнародна діяльність – одночасна діяльність компанії у багатьох країнах.

Транснаціональні корпорації – компанії, що створюються на основі капіталу однієї країни, але мають місцезнаходження в багатьох. Оскільки транснаціональна корпорація здійснює виробничу діяльність у багатьох країнах, це означає, що і виробництво, і збільшення вартості відбувається одночасно на внутрішньому і зовнішньому ринках. Проте великий обсяг експорту – не ознака транснаціональності. У таких компаніях концепцію стратегії розвитку створюють з огляду на динамізацію глобалізаційних процесів. Крім того, менеджери таких компаній діють і мислять в глобальному масштабі [6, с.37].

Доцільність управління транснаціональними корпораціями стала актуальною ще наприкінці XIX ст. Вона була спричинена промисловою революцією, розвитком акційного права та винаходом транспортних і комунікаційних засобів (телефон, телеграф) [6, с.14]. Такі компанії істотно почали впливати на економіку „ материнської ” та інших іноземних держав.

Методологічною основою міжнародного менеджменту, який ґрунтується на одночасному використанні національних особливостей країн, ефектів масштабу та економічних взаємозв'язків підприємств є порівняння міжкультурних досліджень. Такі дослідження менеджменту передбачають вивчення умов для ведення підприємницької діяльності та системи менеджменту, що переважають в окремих країнах/культурах та способу пристосування до цих умов підприємств, які ставлять за мету здійснення діяльності в цих країнах [6, с. 33]. Тому особливістю міжнародного менеджменту є те, що він передбачає управління компаніями, які мають у своєму підпорядкуванні багато дочірніх підприємств, що розташовані у різних країнах світу. Тому функціонування таких підрозділів має свої особливості, які пояснюються законодавством, рівнем економічного розвитку іноземних держав і, навіть, культурними релігійними переконаннями місцевого населення та його ментальністю.

Отже, міжнародний менеджмент – управління транснаціональними корпораціями на основі врахування політичних, культурних, соціальних, економічних особливостей певних країн.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведені дослідження свідчать про те, що немає чітко визначених понять менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та міжнародного менеджменту, причому більшість авторів їх взагалі вважають взаємозамінними. Існуючі визначення є неповними та суперечливими.

З огляду на ці причини було запропоновано нові визначення менеджменту зовнішньоекономічної діяльності і міжнародного менеджменту. При цьому враховувалось те, що ці види управління реалізуються на різних рівнях: мікрорівні (менеджмент зовнішньоекономічної діяльності) та на глобальнішому (міжнародний менеджмент).

Отже, менеджмент зовнішньоекономічної діяльності – конкретна функція управління, частина внутрішнього менеджменту, яка реалізується через загальні функції шляхом формування методів менеджменту, з їх трансформацією в управлінські рішення з метою впливу на колектив працівників для виконання поставлених завдань та досягнення визначених цілей у сфері зовнішньоекономічної діяльності та підприємництва загалом.

Міжнародний менеджмент – управління транснаціональними корпораціями, на основі врахування політичних, культурних, соціальних, економічних особливостей певних країн.

Результати дослідження є перспективними для подальшого вивчення особливостей менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, планування, організування зовнішньоекономічної діяльності та мотивування працівників, що безпосередньо займаються зовнішньоекономічною діяльністю, а також процесу контролювання такої діяльності та регулювання відхилень.

1. Дроздова Г.М. *Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: Навчальний посібник.* – К.: ЦУЛ, 2002 – 172 с. 2. Кандиба А.М. *Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навч. підручник.* – К.: Аграрна наука, 2004 – 208с. 3. Кириченко О.А. *Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посібник.* – К.: Знання – Прес, 2002 – 384с. 4. Кредісов А.І. *Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник.* – К., 1997 – 488с. 5. *Економічна енциклопедія. Том 2.* – К.: Академія, 2001 – 846 с. 6. Куриляк В.Є. *Міжнародний менеджмент.* – Тернопіль: Карт-Бланк, 2004 – 208с. 7. Пивоварова С.Е., Л.С. Трасевич. *Международный менеджмент.* – СПб: Питер, 2001 – 576с. 8. Білозубенко В.С., Озаріна О.В., Семенов А.А. *За ред. проф. А.А. Черняги. Міжнародний менеджмент.* – К.: Центр навчальної літератури, 2006 – 592с. 9. Гацька Л.П. *Міжнародний менеджмент: Консп. лекцій.* – К.: Видавництво КНЕУ, 2000. (www.vuzlib.net). 10. Бочан І.О., Михасюк І.Р. *Глобальна економіка: Підручник.* – К.: Знання, 2007-402 с. 11. Багрова І.В. *Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Підручник для ВНЗ.* – К.: Центр навчальної літератури, 2004 – 580с. 12. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. *Теоретичні та прикладні засади менеджменту: Навч. посібник.* – 2-ге вид. доп. і перероб. – Львів: Нац. ун-т “Львівська політехніка”, „Інтелект – захід”, 2003. – 352с. 13. *Зовнішньоекономічна діяльність : Теорія та практика сучасного менеджменту : Монографія / Л.В. Батченко, Г.М.Дроздова, В.В.Дятлова, О.Г.Ткаченко та ін. / Під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.В. Батченка.* – Донецьк : Дон ДУУ, 2005. – 244с. 14. Родченко В.В. *Международный менеджмент: Учеб. пособие.* – К. : МАУП, 2000. – 240с. 15. Закон України “ Про зовнішньоекономічну діяльність”. 16. *Економіка України // Політико-економічний журн. Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, Національної академії наук.* – 2006, №8.